

TALABALARDA INDIVIDUAL TALIM TRAEKTORIYASI ASOSIDA KREATIV FIKRLASH

Xujayarova N.S.

Qarshi Davlat universiteti "Pedagogika kafedrasi" o'qituvchisi.

Tayanch soʻzlar: pedagogik jarayon, kasbiy kompetentlik, ta'lim traektoriyasi, individual traektoriya, kreativlik, motiv.

Ключевые слова: педагогический процесс, профессиональная компетентность, образовательная траектория, индивидуальная траектория, креативность, мотив.

Key words: pedagogical process, professional competence, educational trajectory, individual trajectory, creativity, motivation.

Kirish. Bugungi kunda individual ta'lim malakali, raqobatbardosh, sifatli kadrlar tayyorlash, mustaqil shaxslarni tarbiyalashning eng zamonaviy hamda samarali usullaridan biri sanaladi. Pedagogik ta'lim traektoriyasi talabaga nafaqat individual o'qish, balki darsdan tashqari izlanish, ijodiy ishlarni rivojlantirish, bo'sh vaqtini unumli tashkil etishga sharoit yaratadi. Shu boisdan individual ta'lim traektoriyasini shakllantirish bugungi kunning eng dolzarb talablaridan biridir.

Masalan, bir vaqtlar ta'limda umumiylik, barcha o'quvchilarni bir xil, o'zgarimas dasturlar asosida o'qitish shakli keng qo'llanilgan bo'lsa, bugunga kelib esa aksariyat davlatlarda individual ta'limga faol qo'llanilib kelmoqda. Bu uzluksiz ta'limning har bir bosqichida tatbiq etilyapti. Ta'limning maktabgacha, maktab, oliy ta'lim va oliy ta'limdan keyingi bosqichlarida individuallikni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Bu zamonaviy tilda ta'lim traektoriyasi deb yuritiladi.

Pedagogika fanida sharoitlar shaxsni rivojlantirish omillarining ta'siriga hissa qo'shadigan yoki to'sqinlik qiladigan tashqi va ichki holatlar sifatida qaraladi, masalan: faoliyatga tayyorlik, atrof-muhitni rag'batlantirish, moddiy, ta'lim resurslarni qo'llab-quvvatlash va boshqalar.

Ta'lim traektoriyasi har bir talabaning ta'limda shaxsiy salohiyatini ro'yobga chiqarishning individual shakli bo'lib, ta'lim jarayoni davomida yigit-qizlarning tashkiliy, ijodiy va boshqa shaxsiy qobiliyatlari aniqlanadi hamda shunga mos ravishda yo'naltiriladi. Ya'ni har bir talaba bilan uning qiziqishlari, kasbiy istaklari asosida individual ishlanadi.

Keng ma'noda sharoitlar, sabablar, rivojlanish omillari, texnologiyalar, usullar, o'qitish vositalari, ta'lim, boshqaruvni qo'llab-quvvatlash, pedagogik qo'llab-quvvatlash va o'zaro ta'sir va boshqalar sifatida talqin etiladi.

"Individual kasbiy rivojlanish traektoriyasi"dagi traektoriya tushunchasiga to'xtaladigan bo'lsak, ushbu tushunchaga O'zbekiston milliy ensiklopediyasida shunday ta'rif beriladi: "Traektoriya (lotincha traectorius - harakatga oid) - fazoda harakatlanayotgan moddiy nuqta hosil qiluvchi chiziq. Moddiy nuqtalardan iborat tizim harakatlanganda uning har bir nuqtasi o'zining traektoriyasi bo'ylab harakat qiladi. Moddiy nuqtalar tizimining holati holatlar fazosida nuqta hisoblanadi va uning traektoriyasi holat traektoriyasi, deb ataladi".

Ko'pchilik fizik tushuncha - jismlarning harakati davomida qoldirgan izini tasavvur qiladi. Biroq biz so'z yuritayotgan traektoriya jismlarning emas, aynan talabalarning kelajak kasbiy faoliyatini belgilaydigan ta'limdagi traektoriyasi, ya'ni ularning sifatli ta'lim strategiyasini nazarda tutadi.

Pedagogikada "individual ta'lim yo'nalishi" tushunchasiga parallel ravishda "individual ta'lim traektoriyasi" tushunchasi mavjud. «Individual traektoriya» tushunchasi fizikadan pedagogikaga kelgan murakkab, umumiy tushunchadir.

Pedagogik oliygoh talabalarining individual talim traektoriyasi asosida kreativ fikrlash kasbiy yo'nalishini muvaffaqiyatli shakllantirish uchun quyidagi asosiy pedagogik shartlar mavjud:

1. Tanlangan kasbga ijobiy munosabat va kasbiy o'zini o'zi takomillashtirishga doimiy ehtiyojning mavjudligi (kelajakdagi kasbiy faoliyat mazmuni to'g'risida aniq fikr; kasbiy motivatsiyani mustahkamlash; talabalarni faol kasbiy yo'naltirilgan faoliyatga kiritish; kasbiy aks ettirish).

2. Kasbiy o'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini tarbiyalashni faollashtirish (talabalarining o'z-o'zini takomillashtirish bo'yicha maqsadli mustaqil ishi; kasbiy o'z-o'zini tarbiyalash; oliygohda o'qitishning o'quv dasturlarini amalga oshirish; talabalarni o'qitishni professionallashtirish).

3. Talabalarni kelajakdagi mutaxassislikka haqiqiy amaliy faoliyatga kiritish (oliy maktab o'qituvchilarining professionalligi; talabalarining o'quv, ilmiy va kasbiy faoliyatini samarali boshqarish; oliygohda kreativ muhit yaratish; o'qituvchining murabbiylik funksiyasi; ta'lim muassasasining ijobiy axloqiy va psixologik iqlimi).

Individual ta'lim traektoriyasining yana bir afzalligi bor. Bu talabalarning nafaqat ta'lim jarayoni, balki darsdan tashqari izlanishi, ijodiy ishlari, bo'sh vaqtini unumli tashkil etishida ham birgalikda ish olib borishdir. Buning uchun, avvalo, yigit-qizlarning pedagogik-psixologik portretini aniqlash va shu asosda ularning ta'lim traektoriyasini belgilash kerak bo'ladi.

Bolaning individual ta'lim traektoriyasini shakllantirish uchun psixologik, pedagogik va fan bilimlarini amalga oshirish va aniq maqsadlarni belgilash kerak. Ushbu jarayonda bir nechta printsiplar ishlaydi.

Birinchisi, bilim oladigan odamning pozitsiyasi aniq namoyon bo'ladigan dasturni yaratish zarurati. U o'z imkoniyatlarini, ayniqsa zaif tomonlarini hisobga oladigan individual ta'lim traektoriyasini qurishni boshlashi kerak.

Ikkinchi tamoyil atrof-muhit sharoitlarini insonning rivojlangan qobiliyatlari bilan bog'lash zarurligini anglatadi. Ushbu tamoyil quyidagicha ifodalangan doimiy ta'rif ta'limni rivojlantirishning zamonaviy sharoitlari va istiqbollari mos keladigan vazifalar. Ushbu tamoyilga e'tibor bermaslik butun pedagogik jarayonning yaxlitligini buzishga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, bu shaxsiyatning o'zini yoki tizimdan kognitiv faoliyat qadriyatlarini yo'qotishiga yordam berishi mumkin.

Uchinchi asosiy qoida insonni texnologiyaga olib kelish zarurligini aks ettiradi, uning yordamida uning tashabbusi bilan individual ta'lim traektoriyasini qurish amalga oshiriladi.

Xulosa qilib shuni aytish kerakki, olimlarning nuqtai nazarini o'rtoqlashar ekanmiz, o'qituvchi fundamental va maxsus kasbiy tayyorgarlik doirasida talabalar faoliyatini kelajakdagi kasbiy faoliyatni rag'batlantirish va tartibga soluvchi vazifasini bajaradigan gumanistik ideallarga asoslangan qiymat yo'nalishlarini tanlash qobiliyatlarini shakllantirishga yo'naltiradi.

Kreativ qiziqish faoliyatda shakllanadi va ta'limning ichki motivatsiyasi hisoblanadi. O'qituvchi o'quv ishlarini bajaradigan har bir talabaning maqsadlari o'quv faoliyati maqsadlariga mos kelishini ta'minlashi zarur.

Kasbiy ahamiyatga molik maqsadlarning motivlari va qadriyatlarini bilish o'quv jarayonida talabalarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish jarayoniga samarali ta'sir ko'rsatishga imkon beradi va kasbni muvaffaqiyatli o'zlashtirishni ta'minlaydi.

Adabiyotlar:

1. Xujayarova N. S. Development of Creative Thinking Skills in Students Based on an Individual Learning Trajectory. Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences (IJNRAS) Volume: 02 Issue: 12 | 2023 ISSN: 2751-756X <http://innosci.org>. | Page 89-91.

2. Xujayarova N. S. Opportunities for the development of professional competence of future primary school teachers based on a creative approach. In Volume 4, Issue 3 of ResearchJet Journal of Analysis and Inventions (RJAII) March, 2023. ISSN:2776-0960, SJIF (2022): 6.072, Impact Factor (2022): 7.655. <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/2636>. Page 119-122

3. Xujayarova N. S. Technology for the development of professional competence based on a creative approach. International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education USA Conference February 28th 2023., <https://conferencea.org/index.php/conferenceas/article/view/418/424>. Page 28-31

4. Sattorova M.A. The Role of the concept of educational work of an educational organization in the formation of an inclusive environment //Eastern European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. Volume 7 No. 12, 2019. №3 Part VI ISSN 2056-5852. –P. 125-128. (13.00.00; №3) www.idpublications.org.

5. Исмоилова, Ю. Т. . Формирование педагогического мастерства и культуры речи будущего учителя в процессе профессиональной подготовки. Образование и воспитание. — 2015. — № 3 (3). — С. 9-11. — URL: <https://moluch.ru/th/4/archive/9/141/> (дата обращения: 15.02.2023).

6. Бердиева, Г. Ш. (2022). Фаолиятли ёндашув-ўқувчиларда кадриятли мулоқот маданиятини шакллантириш омили сифатида: Бердиева Гулобод Шоназаровна, Қарши давлат университети педагогика кафедраси ўқитувчиси. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (2), 86-91.

7. Shodmonova Zilola Bozorovna. Formation of Innovative Activities of Technology Teacher. European Journal of Higher Education and Academic Advancement. 2023. <http://e-science.net/index.php/EJHEAA/article/view/123>

8. А.У. Курбанова, М.К. Исмоилова. Педагогические основы целостного развития личности будущего учителя. Молодой ученый, 868-869 <https://elibrary.ru/item.asp?id=25452850>

РЕЗЮМЕ

Maqolada individual ta'lim, malakali raqobatbardosh, sifatli kadrlar tayyorlash, mustaqil shaxslarni tarbiyalashning zamonaviy samarali ijodiy ishlarni rivojlantirish, kreativ kasbiy yo'nalishini muvaffaqiyatli shakllantirishning pedagogik shartlari bayon etilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье изложены педагогические предпосылки развития современной эффективной творческой работы, успешного формирования креативной профессиональной направленности индивидуального обучения, подготовки квалифицированных конкурентоспособных, качественных кадров, воспитания самостоятельных личностей.

SUMMARY

The article describes the pedagogical conditions for the development of modern effective creative work of individual education, training of qualified competitive, quality personnel, education of independent individuals, the successful formation of a creative professional direction.